

BO HUGEMARK:

Visst kan Baltikum försvaras

vederlägga. Inte heller gör tillägget "på grund av att det saknar strategiskt djup" påståendet mer meningsfullt

För att man skall kunna diskutera försvarsmöjligheter måste man definiera ett antal förutsättningar. Men även så blir slutsatserna osäkra; alltför många omätbara faktorer är inblandade.

Inget land är försvarslöst i alla lägen. Inget land kan försvaras i alla lägen. Finland visade stor motståndskraft 1939 i ett till synes hopplöst strategiskt läge. Motståndet räckte inte till att hejda ryssen per omgående vid gränsen, men till ett sådant segt motstånd att en acceptabel fred kunde förhandlas fram. Sverige kunde inte försvaras mot ett sovjetiskt angrepp på 1950-1980-talen men hade ett så starkt försvar att den hjälp man (i tysto) räknade med skulle hinna fram.

Brist på strategiskt djup

Natos strategi under det kalla kriget präglades just av brist på strategiskt djup. Det sågs utsiktslöst att med konventionella medel kunna hejda de röda massarméerna vid gränsen, i synnerhet som denna gräns av politiska skäl inte kunde befästas. En regelrätt försvarsstrid under dessa

omständigheter skulle innebära att alltför stora delar av västs territorium – bl a hela Västtyskland – måste uppges i en inledande fördröjningsstrid.

Härav följde strategin *flexible response* med dess starka betoning på möjligheten av en första kärnvapeninsats från väst. Natos strategiska idé var avskräckning, inte försvar.

Den strategiske fackmannen kunde hävda att Västeuropa inte kunde försvaras. Politikerna kunde naturligtvis inte säga något sådant. Självklart kunde och skulle demokratin försvaras mot det kommunistiska hotet. Utan en sådan inställning skulle avskräckningsstrategin förlora all trovärdighet.

Nutidens politiker lyckas inte alltså hålla isär begreppen. Strategernas pessimistiska utsagor får motivera uppmaningar till balterna att hålla sig väl med ryssarna och tvekan att ta in balterna i de demokratiska staternas säkerhetsgemenskap.

Strategerna har dessutom fel i sak, åtminstone när det gäller de mer närliggande hoten, de som balterna ser oroande tecken till i den ryska propagandaoffensiven. Det är inte längre fråga om de stora röda massarméerna mot vilka inget konventionellt försvar kunde hävda sig.

Det kalla kriget är slut, men det finns en del viktiga läxor att lära.

Den första satsen i föregående mening är med läpparna allmänt bekänd, men beklämmande många politiker har svårt att dra konsekvenserna därav. Deras reaktionsmönster präglas fortfarande av Jaltavärlden. Rysslands strävan att återställa sin intressesfär rörer allt större framgång jämsides med ängslan i väst för att utvidga Nato. Ryska hotföreställningar anteciperas på ett sätt som blir självuppfyllande.

Den andra satsens sanning är inte ens allmängods. Det märks inte minst när de baltiska ländernas säkerhet kommer på tal. "Dessa länder kan inte försvaras" sägs av många, inte minst av så kallade strategiska experter. Det är ett rent metafysiskt påstående, omöjligt att bekräfta eller

Ryska arméns prestationer i Tjetjenien vittnar inte om oövervinnerlighet. Varför skulle en sådan krigsmakt inte kunna hejdas av ett välutrustat estniskt, lettiskt eller litauiskt försvar?

Problemet är istället att dessa länder förvägrats att bygga upp ett effektivt försvar. Länderna i väst, som med ord hälsade balternas frigörelse, har i handling genom ett de facto vapenembargo hindrat dem att försvara sin frihet. Kokvagnar, tält och cyklar, ja, men inga vapen. De baltiska staterna tvingades köpa dyra och delvis undermåliga vapen av gamla öststater medan Sverige lagt ner hundratals miljoner kronor på att skrota övertaliga men fullt funktionsdugliga vapen såsom ett tusen luftvärnskanoner med ammunition.

Visst finns risk för att Ryssland bygger upp ett övermäktigt militärt hot mot de baltiska staterna – inte minst sedan dess överträdelse av CFE-avtalet legitimerats. Men militär möjlighet är inte detsamma som avsikt och beslut. Som under det Kalla kriget är det avskräckning som gäller.

Men, säger då strategerna, avskräckning betyder kärnvapen och skulle verkligen USA:s president riskera Chicago för att försvara en remsa land vid Östersjön?

”
Kokvagnar, tält och cyklar, ja, men inga vapen. De baltiska staterna tvingades köpa dyra och delvis undermåliga vapen av gamla öststater medan Sverige lagt ner hundratals miljoner kronor på att skrota övertaliga men fullt funktionsdugliga vapen såsom ett tusen luftvärnskanoner med ammunition.
 ”

Motfrågan är given: Varför skulle han riskera det för att rädda den forna fienden Tyskland från ockupation? Det har aldrig funnits någon tydligt uttalad ovillkorlig säkerhetsgaranti innebärande automatisk kärnvapeninsats om Västtyskland invaderades. Kärnvapenavskräckningen vilade i stället på att angriparen inte kunde utgå från att den var en bluff och därför inte vågade syna handen.

För övrigt torde det vara en alltför förenklad historieskrivning att säga att det i alla lägen var kärnvapen som var enda skälet till att den ryska ångvälden inte startade. Under huvuddelen av det kalla kriget bör det ha funnits mer positiva skäl för de sovjetiska ledarna att inte starta krig.

Nu borde vara en sådan tid. För Lebed kanske det räcker med omsorg om de ryska soldaternas liv. Mera

hänsynslösa män i Kreml kanske tänker mera på följderna av amerikanska ekonomiska sanktioner.

Samtidigt har emellertid Tjetjenien-kriget visat att frestelsen att ta till våld är stor om snabba resultat vinkas och omvärlden i förväg deklarerat sin överksamhet. En militärpromenad till Tallinn, Riga eller Vilnius kan bli ganska lockande, i synnerhet om den kan legitimeras på ett sätt som får inrikes stöd och motvillig acceptans i omvärlden. Den pågående propagandakampanjen om balternas, särskilt esternas, påstådda förtryck av den ryska minoriteten skulle väl kunna tjäna detta syfte.

På sistone har omvärldens omsorg om stabilitet i Östersjöområdet manifesterats på olika sätt, inte minst genom statsminister Perssons kraftfulla uttalanden och genom hans samtal med president Clinton i frågan. Det är alldeles utomordentligt, i synnerhet om man jämför med den socialdemokratiska politiken på 80-talet. Men kring en kärnfråga går man som katten kring den heta gröten: den militära komponenten i Baltikums säkerhetspolitik. USA tors inte ge balterna löfte om Nato-medlemskap. Sverige avvisar de tankar som framförts om att Baltikums grannländer skulle ta på sig ett speciellt ansvar. Man försöker lugna de baltiska staterna med att de snarast skall få komma med i EU. Men eftersom ”snarast” när det gäller EU-inträde troligen betyder bortom sekelskiftet, hoten finns idag och i morgon, och EU-medlemskap hur

som helst inte ger uttryckliga säkerhetsgarantier, känner de sig inte särskilt lugnade.

Säkerhet kräver, för Baltikum så väl som för andra stater, utöver välvilliga ord från vänligt sinnade stater och markeringar av att vara med i gänget, också en del militär hårdvara. Det är dags att börja tala i dessa termer.

Eget försvar viktigt

Som alla småstater behöver de baltiska staterna egna försvar plus möjligheter att få hjälp utifrån. Sistnämnda kan ske förberett från bundsförvanter i en allians, eller improviserat, av internationella organisationer eller enskilda stater. Kraven på detta försvar kan beskrivas i ett slags trappa:

- De baltiska staternas speciella situation gör det angeläget att först ha ett försvar mot förevändningar för aggression. De måste ha egna resurser snabbt gripbara för att stävja etniska oroligheter, underblåsta eller spontana, som skulle kunna utnyttjas av nationalisterna i Moskva som motiv för ingripande. De måste också kunna kontrollera sina gränser och bekämpa illegal verksamhet för att inte erbjudas "hjälp".

- I detta sammanhang bör, för att ytterligare desarmera förevändningar för ryskt ingripande, internationella fredsbevarande styrkor tidigt tillföras. Om detta skall vara möjligt får ingen situation à la Sarajevos flygplats uppstå. Förutom baltiskt försvar av flygplatser och hamnar krävs i

dagsläget sådan patrullering i luften och på hav och i inlopp som endast kan lämnas av nordiska grannar, lämpligen finska F-18 och svenska örlogsfartyg.

- En möjlig form av regelrätt militärt angrepp är ett kuppärtat anfall – vad som i vår försvarsplanering kallas strategiskt överfall – riktat mot samhällets ledning och nervcentra. Det genomförs i stor utsträckning med luftlandsatta styrkor, fallskärmsfällda eller helikopterburna. De baltiska staterna har i sina hemvärnsstyrkor goda möjligheter att försvara nyckelpositioner. Det viktigaste bidrag som omvärlden kan ge är luftförsvarsflyg, som kan göra luftlandsättningar till mycket vanskliga företag.

- Skulle ett anfall också ske med stora pansarstyrkor över landgränserna har nuvarande och för överskådlig tid disponibla baltiska styrkor inte någon chans till ett avvärijande försvar vid gränsen. De får begränsa sig till att fördröja fienden, tillfoga honom förluster och försvara sådana platser, hamnar och flygfält, där internationell hjälp, om någon sådan skulle bjudas, kan föras in.

- För att återkoppla till de första stegen på försvarstrappan bör fredsbevarande internationella styrkor med nämnt marint och flygstöd som tillförs tidigt i en kris verksamt höja avskräckningströskeln mot regelrätta aggressionsplaner. Både genom att angriparen riskerar att komma i strid med styrkor från väst och genom att de ger en grund att bygga vidare på,

framför allt vad gäller insats av flyg- och sjöstridskrafter.

En vanlig reaktion, framför allt från moderat håll, på statsministerns höga profil visavi Östersjöområdet och Baltikum har varit att den inte rimmar med den kraftiga nedrustning som regeringen nu är i färd med att genomdriva. Kritiken är riktig men argumenten otydliga. På vilket sätt ett svagare svenskt försvar skulle minska vår möjlighet att stödja balternas självständighet förblir dunkelt, eftersom alla tar avstånd från försvarssamarbete. Det tycks mera handla om försvaret som något slags symbol. Eller menar man att ryssarna skulle bli så arga över svenskt politiskt stöd till Baltikum att de hotar oss militärt?

Rimligt med svenska insatser

Ovanstående skiss till försvar för balternas frihet kan tyckas lägga mycket stor börda på Sverige och Finland. Det är väl också rimligt, eftersom vi har mest att vinna på deras självständighet, mest att förlora på om den krossas, och dessutom snabbast kan vara på plats. Förvisso kan bördan bli för stor om hotet en gång i framtiden skulle växa upp till kallakrigs-mått. Vi kanske skall tänka över den där Nato-frågan igen?

Under alla förhållande gäller det att inse att påståendet att Baltikum inte kan försvaras bara är ett annat sätt att säga att vi inte vill hjälpa till med det. Så kan man kanske tycka med då bör man säga det rent ut.